

- Tanítványainkkal gyűjtessünk újabb és újabb példákat a tanult stílusfajtákhoz. Csoportosítsák is ezeket a funkcióiknak megfelelően.
- Alkalmazzák a stilisztikai formákról korábban tanultakat az írásos és a szóbeli közlésfolyamat stílusfajtáinak meg- és felismerésekor is.
- A szemelvénygyűjteményben található, ehhez a fejezethez szánt példákat felhasználhatjuk a hangos olvasás gyakoroltatása mellett a helyesejtés kondicionálására is.

IRODALOM

- (1) *H. Tóth István*: A stílus. Munkáltató tankönyv az általános iskola 8. osztálya számára. Alkotó szerk.: Zsolnai József. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1993.
- (2) *H. Tóth István*: A stílus tanítása. Tanítási program a 8. osztályok részére. In: Zsolnai József (alkotó szerkesztő): Tanítási program, 8. osztály. Holnap KKT, Budapest, 1993. 73-105. p.
- (3) *H. Tóth István*: A stílus tanítása. Feladatgyűjtemény a 8. osztályok részére. In: Zsolnai József (alkotó szerk.): Feladatgyűjtemény, 8. osztály. Holnap KKT, Budapest, 1993. 131-152. p.
- (4) *Zsolnai József*: A nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelési program tananyagterve (tanterve) az 5-8. osztály számára, Budapest, 1988.

H. TÓTH ISTVÁN

Műveltség tartalom és a katolikus iskola

Napjaink világának jellegzetességei között a sokszínűségnek, a pluralizmusnak nagy a jelentősége. Különösen nálunk, Magyarországon nagy hangsúlyt kap a monolitikus, diktatorikusan hirdetett és terjesztett marxizmus-leninizmus évtizedei után a szabadság s annak természetes velejárója, a sokszínűség. Az egyházi iskolák ismét megjelennek az oktatási rendszerben. Az újságírás szinte mindennapos témái közé tartozik az egyházi iskola: de nem a tartalmi sajátosságai, hanem az újjáéledésükkel kapcsolatos sokféle helyi feszültség, nem kevés politikai felhanggal.

Amikor egyházi iskolát szeretnének ismét látni egy adott városban vagy településen, sokszor nem tudják megmondani, mi is az egyházi iskola specifikuma vagy propriuma: nem csak a támogatói, de az ellenzői sem tudják pontosan, mit óhajtanak vagy mit támadnak. Nagyon fontos, hogy az iskolaügy függetlenné váljék pártok napi csatározásaitól, és minden valódi érték helyet kaphasson az oktatásügyben. Ezért rendkívül kívánatos, hogy a tartalmi kérdésekről elmélyültebb eszmecsere induljon.

Az egyházi iskola tartalmi szempontból semmiképpen sem azonos egy iskolarendszerrel, amely Magyarországon 1948-ban erőszakosan megszűnt. De ugyancsak nem azonosítható azzal a néhány középiskolával sem, amely 1948-tól, illetve a katolikus egyház esetében 1950-től létezett – nem törvények adta keretek között, hanem diktatorikus tárgyalásokon létrejött alku, „megegyezés” alapján. (1)

Érdemes röviden visszatekinteni a rendszerváltozás előtti időszak egyházi iskolarendszerére. Két sarkalatos követelménynek kellett megfelelniök: egyrészt – az iskolaszervezetet tekintve – teljességgel bele kellett simulni az állami iskolarendszerbe, másrészt követni kellett az egységes állami tantervet, egészen az egy időben használatos központi tanmenetek alkalmazásáig is. Természetesen kötelező volt ezekben az iskolákban is az állami – jobbára marxista szellemiségben megírt – tankönyvek használata és ismerete. Ugyanakkor írásban biztosított joguk volt ezeknek az iskoláknak, hogy a tanárok az

egy tananyagrészekkel kapcsolatban kifejthették az egyház eltérő álláspontját. Az állami felügyeleti rendszer gondoskodott arról, hogy számonkérje a marxizmus főbb tételeinek ismeretét, de az iskolák éltek azzal a lehetőségükkel, hogy „kritikus szemléletmód” érvényesüljön munkájukban. – A „megegyezés” lehetővé tette egyes tananyagrészekhez külön jegyzet készítését (2), erre azonban a gyakorlatban alig-alig kerülhetett sor a jegyzetszorosítás adminisztratív korlátai miatt.

Az állam és az egyház közötti 1950-es megegyezés olyannyira meghatározó volt, hogy erre a megegyezésre hivatkozva nem indíthattak az egyházi gimnáziumok tagozatos vagy speciális osztályokat, amelyekre pedig nagy igény lett volna: az indoklás lényege, hogy „a megegyezésben nem volt róla szó”.

Az egyházi iskola lényegéhez tartozik, hogy felelősséget vállal érte egy adott egyházi közösség, s hogy az iskola programjában is kötődik a vallásos világszemlélethez. Nem az az egyházi iskolának a sajátossága, hogy több szó esik ott a vallásról, a kereszténységről, a keresztény szellemiségű kultúráról, hanem hogy mindaz, ami az iskolai élet, munka, foglalkozások folyamán történik, sajátos világlátással, világszemlélettel, s természetesen sajátos embereszmény megvalósításának célkitűzésével valósul meg.

A Római Katolikus Egyház számára az iskola kiemelten fontos területe az ételalakításnak. Az alábbiakban a Katolikus Nevelés Kongregációja 1977-ben kiadott dokumentumának néhány tételszerű kijelentését idézem.

Érdeemes fölfigyelnünk az iskola meghatározására: „az iskola: hely, ahol a műveltség módszeres és kritikus elsajátítása által kiformalódik a teljes ember.” (3)

„... elkerülhetetlen, hogy az iskola burkoltan vagy kifejezetten valamely határozott világnézetre hivatkozzék, hiszen ez beletartozik minden választás belső történésebe... Ténylegesen minden világkép egy határozott értékrendre épül, amelyben hiszünk, és amely a mestereknek meg a felnőtteknek nevelői tekintélyét megalapozza. Ne feledjük, hogy az iskola azért tanít, hogy neveljen, vagyis hogy belülről alakítsa az embert...” (4)

Mi a katolikus iskola sajátossága? „... meghatározó jelentősége van annak, hogy a valóságról alkotott igazi keresztény felfogásra épít.” „Az iskola épp azáltal válik katolikusá, hogy – bár más-más fokon – az iskolai közösség minden tagja osztozik a keresztény világlátásban, s ezt ki is jelentik. Így ebben az iskolában az evangéliumi elvek válnak eszményvé...” (5)

„...a katolikus iskola, mint minden más iskola, arra a célra van rendelve, hogy kritikusan és módszeresen átadja a műveltséget, és ezáltal a személy teljes kiformalódásán munkálkodjék. Ezt a célt a keresztény világlátás szerint igyekszik elérni...” (6) – Világos tehát, hogy a katolikus iskola is „iskola”. „Semmiképpen sem öhajítja az oktatást eltéríteni attól a céltől, amelyre az az iskolai nevelésben természete szerint irányul.” (7) „...minden tudományszakot a rá jellemző módszer teljes tiszteletével kell művelni. Hiba volna tehát az iskolában tanított tárgyakat úgy kezelni, mintha a hit egyszerű szolgálói vagy apologetikus célokra felhasználható eszközök volnának...” a tantárgyak...” nem pusztán elsajátítandó ismereteket nyújtanak, hanem értékekre is felhívják a figyelmet, amelyeknek vonzásába be kell állni, és különösen az igazság feltárására nevelnek.” (8) „...a katolikus iskola sajátos céljának megvalósulása nem annyira a kiválasztott tananyagtól, programoktól függ, hanem főként az iskolában munkálkodó személyektől. A műveltség és a hit szintézise a másik szintézis által születik meg, amely a nevelő személyiségében jön létre a hit és az élet között. Alapvető különbség választja el egymástól azt az iskolát, amelyben a tanítást áthatja a keresztény szellem, s azt, amely beéri azzal, hogy a többi iskolai tantárgy mellé odaillasse a hittant is.” (9)

A dokumentumot figyelmesen tanulmányozó magyar oktatáskutatóknak talán feltűnik, hogy nincs sajátos *műveltségképe* a katolikus nevelés kongregációjának, amely akár tantárgyakra, akár úgynevezett műveltségi területekre volna bontható. A katolikus iskola is hangsúlyozottan iskola: miként a többi. A lényeges különbség a *világszemléletben* keresendő, amelynek fényében kritikusan ismerteti meg tanulóival a teljes valóságot. Először az értékek és *attitűdök* szempontjából található meg a különbség, nem pedig konkrét ismeretanyag tekintetében.

Mindezzel nem azt akarom állítani, hogy ne volna létjogosultsága sajátos ismeretanyag közlésének is az egyházi iskolában. S ez a konkrét ismeretközlés nem a vallási

közösségnek megfelelő vallásoktatás/hitoktatás anyagának továbbadásával történik. A vallásoktatás szerepe: ezen keresztül kapják meg a tanulók azt a világlátást, azt a szemléletmódot, amelynek embereszménye alapján vizsgálják meg a valóságot. Az egyes tantárgyak vagy műveltségi körök kiegészülnek azzal a kultúrával, amely az adott vallási közösségnek sajátja. A következő alapvető területeket jelölhetjük meg: az a kultúra, amelyben a vallási közösség megjelent (pl. a Biblia, az Evangéliumok kultúrája), illetve az a kultúra, amelyet a vallási közösség létrehozott (pl. a zsidóság kultúrája, a kereszténység – katolicizmus, protestantizmus stb. – saját kultúrája).

Bár minden vallás kultúrateremtő és -hordozó, lényege nem azonos ezzel a kultúrával. Leszükitenénk az egyházi iskola tartalmát, ha az a kultúra állna csupán a középpontban, amelyet vallási közössége létrehozott. Ez amolyan kultúrkatolicizmus vagy kultúrprotestantizmus volna, amelynek sajátos történelmi szerepét nem tagadhatjuk, de ez semmiképpen sem jelenti a katolicizmus vagy protestantizmus teljes valóságát.

Nem kevesen vannak, akik úgy gondolják: az egyháznak semmiképpen sem feladata a kultúra ápolása, közvetítése, úgynevezett „világi” tudásanyag továbbadása. Ugyanakkor a katolikus egyház a II. Vatikáni Zsinaton megfogalmazott dokumentumban (*Gaudium et Spes – Az egyház a mai világban*) különösen fontosnak és nélkülözhetetlennek tartja a kultúrát. „Az emberi személy jellegzetes vonása, hogy csak kultúra által, azaz a természet javainak és értékeinek továbbfejlesztése által juthat el az igazi és teljes emberség-re...” „...egy új humanizmus születésének vagyunk tanúi: amelyben az számít embernek, aki vállalja a felelősséget az embertestvérekért és a történelem alakulásáért.”⁽¹⁰⁾

A nevelés mindig kultúrák közvetítéssel történik: kultúramentes világ embertelen világ volna. Az emberformálás nevelés, a nevelés pedig kultúra-(=ismeret)közvetítés nélkül nem lehetséges. A valóság a felekezeti iskola számára is ugyanaz, mint minden más iskola számára. A valóság azonban semmiképpen sem sérül meg attól, ha ki-ki saját szemzőgéből nézi.

Talán feltűnik, hogy nem teszem le a voksomat egyértelműen az egyházi iskola sajátos, különálló műveltségésménye mellett – ha a műveltségésményen bizonyos elsajátítandó ismeretek körét értjük. A második világháború előtti korszak gyakorlatára hivatkozhatnának sokan: az egyházak mint iskolafenntartók sajátos autonómiát élveztek, saját tantervük lehetett, saját tankönyveket használhattak. Érdekes azonban, hogy a magyar oktatásügyben, amikor az 1934. évi 11. törvény 23. szakasza szerint mindegyik egyházi hatóság alatt álló középiskola tantervét a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium jóváhagyásával a fenntartó hatóság állapította meg, s tankönyveiket is a fenntartó hatóság engedélyezte, a Magyar Katolikus Püspöki Kar kiterjeszti az állami iskolák tantervének hatályát az egyházi iskolákra is. (11) Csúpn az „utasítások”-ban találunk elvi eligazítást az egyes tantárgyak oktatásának mikéntjére, szellemiségére.

Az iskolai munka lényeges elemei közé tartozik a valóság feltárása. A valóság ugyanaz, függetlenül attól, milyen szemmel vagy milyen látószögéből tekint rá az ember. Az egyházi iskola is adott helyben és időben létezik, s a mindenki számára közös valóságból lényegében ugyanazokat a szeleteket igyekszik befogni, mint a többi iskola: mert az elsajátítandó kultúra egyúttal nyelv is, kommunikációs eszköz, s az egyházi iskolának nem lehet célkitűzése, hogy csak a hasonló világszemléletűekkel legyen képes kommunikálni az ott felnövő ember.

A valóság befogadása is célkitűzése kell hogy legyen minden iskolának. Filozófiai kérdés: Vajon a közvetlenül tapasztalható, érzékelhető valóság jelenti-e az egészet, vagy jogos és szükséges a kérdés fötveése arra vonatkozóan, ami túl van ezeken a határokon? A kérdés, a kérdezés irányát a világnézeti elkötelezettség lényegesen meghatározza.

A feltárás és befogadás feltételezi a valóság iránti nyitottságot: a megnyílást is meghatározza a világnézeti, világszemléleti háttér: Vajon korlátlan ura-e az ember a világnak – tehát fölötte van-e –, vagy csúpn része annak? Mind az egyházi, mind a világnézethez nem kötődő iskola a valóság feltárását tekinti feladatának – de végeredményben mindkettő mást ért rajta. Az utóbbi immanens válaszokkal zártabb világképet közvetít, az előbbi túlmutat a tapasztalható. A keresztény iskola meghatározó tényezője Jézus Krisztus, aki nem csúpn történelmi személy, hanem a hívő ember számára tértől és időtől függetlenül élelalkító valóság.

Semmiképpen sincs szó arról, hogy a hívő ember más dolgokat szemlél a világban, hanem ugyanazokat a dolgokat, ugyanazt a világot másként szemléli. A „másként” szemlélés nem hamisítja meg a világot, nem követ el semmiféle erőszakot rajta. „Az igaz hit érdekében nincs szükség egyetlen igazság és egyetlen érték tagadására sem” – mondja a német Volk kardinális. (12)

A keresztény világszemlélet alapja, hogy teremtettnek s nem önmagától valónak tekint a világot. De vajon nem jelent-e ez a sarkalatos tétel tudományellenes korlátot is? Világos különbséget kell tenni a hit és a tudomány illetékességi területei között. A II. Vatikáni Zsinatnak „Az egyház a mai világban” című, *Gaudium et Spes* kezdetű dokumentumában a következőt olvashatjuk: „Éppen a teremtés tényéből következik, hogy minden dolognak megvan a saját rendje: ezeket az embernek tisztelnie kell azzal, hogy elismeri a tudományok és művészetek sajátos módszereit. Ha valóban tudományosan és az erkölcsi elvek szemmel tartásával folyik a módszeres kutatás, akkor az egyetlen ismeretágra sem kerül soha igazi ellentétbe a hittel, hiszen a földi valóságok és a hit valóságai ugyanattól az Istentől erednek.” (13) S talán meglepő a következő megállapítás: A tudományok sajátosságai miatt hamis dolog volna apologetikus célra használni a tudományok egyes tételeit. (14)

Az ímént idézett *Gaudium et Spes* kezdetű zsinati okmányból emelem ki a következő mondatokat is: „A kultúra az ember eszes és társas természetének közvetlen következménye; kibontakozásához éppen ezért mindig szüksége van a neki kijáró szabadságra és a saját törvényei szerint való jogos önálló cselekvés lehetőségére... Ez a zsinat megújítja az I. Vatikáni Zsinat tanítását és kijelenti: A megismerésnek két rendje van, két külön rendje, éspedig a hité és az értelemé. Ugyanígy kijelenti: az egyház semmiképpen sem tiltja, hogy a művészetek és tudományok a maguk határai között a saját elveiket és módszerüket kövessék. Ezért ezt a jogos szabadságot elismerve állítja és helyesli a zsinat a kultúrának, de kiváltképpen a természettudományoknak jogos autonómiáját.” (15)

Mindebből következik, hogy nincsen katolikus vagy protestáns matematika, biológia vagy fizika – nincsenek katolikus vagy protestáns tudományok, hanem vannak katolikusok és különböző vallási elkötelezettségűek, akik a különböző tudományokat a tudományok követelményeinek megfelelően művelik – illetve tanítják. Az egyházi iskola nem egyszerűen tudást és kultúrát óhajt közvetíteni: természetesen mindez elengedhetetlenül hozzátartozik. Feladata, hogy szintézist teremtsen hit és kultúra, valamint hit és élet között.

A liberalizmus korában főként a német protestáns teológia a kultúra és hit egységét hirdette: az egész polgári kultúra a reformatori kereszténység kibontakozása. Az emberi méltóság, a személyiség méltósága, a szociális éthosz mind a kereszténység kultúrateremtő hatásának eredménye. A kultúr-protestantizmus (kiszélesíteném a fogalmat) azt a veszélyt rejti magában, hogy a kereszténységet azonosnak tekinti a kultúrával – a kereszténység felszívódik a kultúrában. Vannak ugyanakkor mások, akik az ellenkező nézetet vallják, mint pl. *Karl Barth*, aki a világ és az Isten abszolút különbözőségéből indul ki. Isten az „egészen Más”. Éles határvonal húzódik szerinte a tudomány és a teológia között. – A két ellentétes vélemény lényege: egyrészt a kultúra és kereszténység összehasonlása, másrészt Isten ígéretének és a teljesen világi kultúrának összeegyeztethetlensége. A jelenségek azonban kapcsolatban vannak a teremtő Istennel. *J. Moltmann* szerint: „A természetet Isten teremtményeként szemlélni annyit jelent, mint a világ megismerhető részét összefüggésbe állítani a világ nagyobb, nem ismert, de elvileg megismerhető részével – s ezáltal relatívnak, nem önmagától létezőnek, hanem önmagán túlmutatónak tekinteni.” (16)

Az egyházi iskolának kifejezett célkitűzése a szintézisteremtés. Nem egymás mellé helyezett tantárgyak összességéről van szó a tudásanyagban, hanem egy összefüggérendszeréről. Minden iskola célja, hogy a tudást módszeresen és kritikusan közvetítse, s ezáltal az egész személyiség formálódását szolgálja. (17)

Ismét zsinati szöveget idézek: a katolikus nevelésről szóló, *Gravissimum educationis* kezdetű dokumentumot. „A katolikus iskola... éppúgy, mint a többi, a művelődés céljait és az ifjúság jellemének alakítását szorgalmazza. Vannak azonban sajátos feladatai... Az egyetemes kultúrát úgy kapcsolja össze az üdvösség hírével, hogy hit fénye járja át a világról, életről és emberről fokozatosan szerzett ismereteiket.” (18)

Érdeemes volna tantárgyanként vagy műveltségblokkokként áttekinteni, miben is jelentkezik ez a szemléletmód. Semmiképpen sem abban, hogy pl. a filmművészet azonos volna akár *Pasolini* vagy *Zefirelli* Jézus-filmjével: sok alkotás többet és lényegesebbet mond el az emberről, mint amit ezek a filmek tesznek. A keresztény iskolát csak másodlagosan érdekli, hogy ki mit mondott Jézusról. Elsősorban azt kutatja, Jézus mit mondott az emberről. S ekkor – ha már a filmművészetnél vagyunk – többet jelent a valóság, az ember keresztény értelmezése szempontjából pl. az orosz *Tarkovszkij* több filmje, vagy *Abuladze*, vagy *Fellini*, vagy *Antonioni*...

A történelem tanításának keresztény szemlélete nem azt jelenti, hogy többet tanítunk a keresztény egyházak történetéről: ez lehetséges, sok szempontból szükséges, de ugyancsak másodlagos. Fontosabb, hogy a tanítás folyamán meglessék: „Az ember egész történelmén végigvonul valami élethalálharc a sötétség hatalmai ellen; a történelem hajnalán kezdődött és az Úr tanítása szerint az utolsó napig fog tartani. Az ember benne áll ebben a harcban, szüntelenül küzdenie is kell, hogy kitarthasson a jóban...” (19)

A természettudományokkal kapcsolatban: a tanulóknak meg kell érteniök, hogy a természettudományok és a technika világa az Isten által teremtett Univerzumhoz tartozik. A Biblia emberének csodálkozása az Univerzum előtt a mai ember számára sem lehetetlen vagy idegen, csupán sokkal több és mélyebb a tudása az Univerzumból.

A hit és kultúra szintézisét a természettudományos tantárgyak esetében az készíti elő, hogy a tanuló megtanulja ezeken a tárgyakon keresztül a filozófiai csodálkozást, amely valójában azt fejezi ki, hogy a jelenségek legvégső oka: titok.

Hosszasan lehetne folytatni ezt a gondolatmenetet, s megvizsgálni az egyes tantárgyakat, műveltségi területeket: mit is jelent a keresztény szemszögből történő bemutatás. Az eddigiek alapján világos, hogy az egyházi iskolák törekvése nem az, hogy elkülönüljenek a tanítandó ismeretanyag körének tekintetében. Fontos szempontnak tartom azt is, hogy az iskolák átjárhatósága érvényesüljön, s ne alkossanak külön világot, netán „gettót”.

A feladatok között – a Nemzeti Alaptanterv függvényében – elsősorban ki kell dolgozni a felekezeti, keresztény iskolák alapelveit: ez olyan munka lehet, amelyet közösen végezhetne el egy bizottság. Ugyancsak közösen volna kialakítható egy kerettanterv váza, amely a Magyarországon működő protestáns és katolikus iskolák számára mérvadó lehetne. A speciális „többlet” kialakítása véleményem szerint jó néhány év gyakorlatának tapasztalatát összegezve történhet meg.

JEGYZET

- (1) Vö. „Jegyzőkönyv a VKM és a katolikus egyház képviselői között az egyháznak átadandó iskolák ügyében történt megegyezésről.” Bp. 1950. szeptember 7. In: Magyar Katolikus Almanach II. Bp. 1988. 259–261. p.
- (2) „Az egyházi iskolák az állami tanterveket és tankönyveket használják. Ha ezek a katolikus hitelvekkel ellentétes tanításokat tartalmaznának, a katolikus iskolák tanárai kifejezhetik a katolikus álláspontot. A katolikus álláspont biztosítására az állami tankönyvek mellett használhatnak állandó jegyzeteket, melyeket a VKM-nek joga van felülvizsgálni.” – A Jegyzőkönyv 3. pontja.
- (3) „A katolikus iskola.” Kiadja: A Katolikus Nevelés Kongregációja (Róma, 1977). Ford. *Jelenits István*. – Új Pedagógiai Szemle, 1991. 7–8. sz. 97–115. p.
- (4) uo. 29., 34. pont
- (6) uo. 33., 34. pont
- (6) uo. 36. pont
- (7) uo. 38. pont
- (8) uo. 39. pont
- (9) uo. 43. pont
- (10) Lelkipásztori konstitúció az egyház és a mai világ viszonyáról (Gaudium et spes). In: A II. Vatikáni Zsinat tanítása. Bp. 1986. 53. és 55. pont
- (11) Vö. *Mészáros István*: Felekezeti gimnáziumi tantervek 1850–1948. Bp. 1991. 23–24. p.

- (12) Idézi: *Helmut Kasper: Der Bildungsauftrag der Katholischen Schule: Synthese von Kultur und Glauben. Handbuch Katholische Schule Bd. 2/10. Köln, 1992. 54. p.*
- (13) *Gaudium et Spes* 36. pont
- (14) *A katolikus iskola*, 39. pont; *Dimension Religieuse de l'Education dans l'Ecole Catholique*, Rome 1988. 53. pont
- (15) *Gaudium et Spes* 59. pont
- (16) *J. Moltmann: Gott in der Schöpfung*. 1987. 53. p.
- (17) *Vö. A katolikus iskola*, 36. pont
- (18) Nyilatkozat a keresztény nevelésről. In: *A II. Vatikáni Zsinat tanítása...* 8. pont
- (19) *Gaudium et Spes* 37. pont

KORZENSZKY RICHÁRD

A látható és a láthatatlan vallások között válogatva

A hatvanas évek végén jelentette meg Thomas Luckmann szociológus A láthatatlan vallás című könyvét, mely a vallásszociológiában – elméleti jellege miatt – méltán tekinthető vízválasztónak. Elméleti szinten foglalkozik a modern ember és a vallás viszonyával. Bár a könyv 1967-ben jelent meg, de a vallással foglalkozó szakemberek ill. érdeklődők nem hagyhatják figyelmen kívül gondolatait.

Hazánkban alig jelent meg a vallással kapcsolatos elméleti szociológiai munka, ezért a vallással, az egyházzal kapcsolatos véleményünket „csak” a napi események alakítják. S az igen közismert, hogy a rendszerváltás óta igen heves indulatokat hozott felszínre a kormány egyházakkal kapcsolatos intézkedése. Időszerűnek gondoljuk tehát egy olyan, indulatoktól mentes elméleti vallásszociológiai munka bemutatását, amelynek segítségével a mai vallási jelenségek értelmezéséhez közelebb juthatunk. Luckmann könyvében arra keres választ, *mit jelent a mai ember számára a vallás*, igaz-e, hogy a mai ember elődeihez képest kevésbé tekinthető vallásosnak. Mi sem bizonyítja jobban, hogy 1967-ben (is!) „korkérdésnek” számított ez a probléma, mint hogy a II. Vatikáni zsinat éppen ekkor zárta kapuit, s ahol a katolikus egyház forradalmi módon újraértelmezte az egyház és a modern ember kapcsolatát. Az már a korabeli hazai társadalmi-politikai-kulturális viszonyok következménye, hogy sem a II. Vatikáni zsinat korszakváltó üzenete, sem pedig az akkor szenzációsnak számító könyv nem jutott el hozzánk. (A könyv magyar változata megjelenés alatt.)

Luckmann modelljét követve megpróbáljuk értelmezni a mai ember egyházhoz, ill. váláshoz fűződő viszonyát.

A kérdésfeltevésből mindjárt kitűnik, hogy különválasztjuk a *vallást* és az *egyházat*. Luckmannal egyetemben azt állítjuk, hogy az egyház a vallás egyik történelmileg kialakult társadalmi formája. Maga a vallás a luckmanni modellben tág értelmezést kap. Vagyis mindaz vallásnak tekinthető, ami *az emberi szervezet Énné történő kialakulásában szerepet játszik*. Antropológiailag ez annyit jelent, hogy vallás az, ami az embert kiemelte környezetéből, vagyis transzcendálta. A vallás az az univerzális eszköz, amivel az ember kialakíthatta társadalmát, amelyben aztán személyiséggé fejlődhetett. Luckmann szerint a vallás alapvető társadalmi formája a *világnézet*. A világnézet viszont egy olyan objektívá vált, történelmi-társadalmi termék, amelyet az ember a társadalomtól készen kap, aminek segítségével értelmezni tudja önmagát, környezetét, egész világát. Ily módon a világnézet gondoskodik arról, hogy az ember túllásson a mindennapokat meghatározó szokásokon, rutinokon, hogy az ember ne ragadjon bele a hétköznapokba. A világnézet-